

**Četvrti simpozijum
"Medicina u umetnosti"
Zbornik sažetaka
Zaječar, 3.11.2017.**

YU ISSN 0350-2899

TIMOČKI MEDICINSKI GLASNIK

TIMOK MEDICAL GAZETTE

Glasilo zaječarske podružnice Srpskog lekarskog društva

Izlazi od 1976.

UREDNIŠTVO/ EDITORIAL

**GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK/
EDITOR-IN-CHIEF & RESPONSIBLE EDITOR**

Prim Dr Sc med Dušan Bastać /MD, MSc, PhD/, Zaječar

**POMOĆNIK GLAVNOG I ODGOVORNOG UREDNIKA/
ASSISTANT EDITOR**

Prim Dr sci med Biserka Tirmeštajn-Janković /MD, MSc, PhD/, Zaječar
Dr med Zoran Jelenković /MD/, Zaječar

ČLANOVI UREDNIŠTVA TMG

Prim Mr Sc Dr med Bratimirka Jelenković /MD, MSc, PhD/, Zaječar
Mr Sc Dr med Zoran Joksimović /MD, MSc, /, Bor
Dr med Marija Ilić /MD/, Zaječar

**SEKRETARI UREDNIŠTVA/
EDITORIAL SECRETARIES**

Dr med Anastasija Raščanin /MD/, Zaječar
Dr med Ivana Arandelović /MD/, Zaječar

**TEHNIČKI UREDNIK/
TECHNICAL EDITOR**

Petar Basić, Zaječar

UREĐIVAČKI ODBOR/EDITORIAL BOARD

Akademik prof. dr Dragan Micić /MD, PhD/, Beograd
Prof. dr Nebojša Paunković /MD, MSc, PhD/, Zaječar,
Prim dr Radoš Žikić (MD), Zaječar,
Prof. dr Slobodan Ilić /MD, PhD/, Niš
Prof. dr Biljana Kocić /MD, PhD/, Niš
Prof. dr. Goran Bjelaković /MD, PhD/, Niš
Doc. dr Bojana Stamenković /assist. prof, MD, PhD/, Niš
Prim dr sci. med. Petar Paunović /MD, PhD/, Rajac
Prim dr sci. med. Aleksandar Aleksić, /MD, MSc, PhD/, Zaječar
Prim dr sci. med. Vladimir Mitov, /MD, MSc, PhD/, Zaječar
Prim mr. sci. med. dr Predrag Marušić /MD, MSc/, Zaječar
Prim mr. sci. med. dr Olica Radovanović /MD, MSc/, Zaječar
Prim dr sci. med. Željka Aleksić /MD, MSc, PhD/, Zaječar
Dr Emil Vlajić /MD/, Zaječar
Ada Vlajić, Belgrade, art historian

LEKTORI/PROOFREADERS

Srpski jezik/Serbian language:
Prof srpskog jezika Violeta Simić, philologist, Zaječar
Engleski jezik/English language:
Prof engleskog jezika Slobodanka Stanković Petrović, philologist Zaječar

VLASNIK I IZDAVAČ/OWNER AND PUBLISHER

Srpsko lekarsko društvo, podružnica Zaječar/
Serbian Medical Society, Branch of Zaječar
web adresa/web address: www.sldzajecar.org.rs

ADRESA REDAKCIJE/EDITORIAL OFFICE

Timočki medicinski glasnik
Zdravstveni centar Zaječar
Pedijatrijska služba
Rasadnička bb, 19000 Zaječar

ADRESA ELEKTRONSKE POŠTE/E-MAIL

tmglasnik@gmail.com
dusanbastac@gmail.com

WEB ADRESA/WEB ADDRESS

www.tmg.org.rs

Časopis izlazi četiri puta godišnje./The Journal is published four times per year.

TEKUĆI TAČUN/ CURRENT ACCOUNT

Srpsko lekarsko društvo, podružnica Zaječar 205-167929-22

ŠTAMPA/PRINTED BY

Spasa, Knjaževac

TIRAŽ/CIRCULATION 500 primeraka/500 copies

CIP - Каталогизacija у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

61
TIMOČKI medicinski glasnik /
glavni i odgovorni urednik Prim Dr Sc med
Dušan Bastać; - God. 1, br. 1 (1976)-
- Zaječar : Srpsko lekarsko društvo,
podružnica Zaječar, 1976- (Knjaževac :
Spasa). - 30 cm

Dostupno i na: <http://www.tmg.org.rs>. -
Tromesečno
ISSN 0350-2899 = Timočki medicinski glasnik
COBISS.SR-ID 5508610

Četvrti simpozijum «MEDICINA U UMETNOSTI» Zaječar 2017.

Petak, 03 novembar, 2017. godine, Dom zdravlja, ZC Zaječar

10.00	Svečano otvaranje i pozdravna reč organizatora
10.30	Sesija A: Umetnici
Ljubomir Panajotović:	Mit o ahilu i medicina
Branko Ćorić:	Je li moguće terapijsko delovanje na ishodište slike
Dejan Dimić:	Amadeo Modiljani – život u senci tuberkuloze.
Dragana Mitrović:	Vinsent van Gogh i porfirija
Vinka Repac:	Klod Mone - igra svetlosti i boje
Milos Protić:	Andy Warhol, chorea, autizam i popart
12.00-12.15	Kafe pauza
12.15	Sesija B: Bolesti
Danijela Cirić:	Šizofrenija kao inspiracija za "blistavi um"
Mirjana Stojković-Ivković: (1994)	Granične intelektualne sposobnosti prikazane u filmu "Forest Gamp"
Marija Mandić:	Kožne bolesti- guba u biblijskim tekstovima
Maja Radanović:	Životna priča izmišljenog lika Tima Rejkvela istkana od strane Grejsona
Perija	
Emil Vlajić:	Uticaj alchajemrove bolesti na umetničko izražavanje
13.30-14.00	Poetski trenutak + Koktel pauza
14.00	Sesija C: Zdravlje
Kornelia Đaković Švajcer:	Prikaz starenja na slikama likovnih umetnika
Bojana Cokić:	Trudnoća i umetnost
Bratimirka Jelenković:	Hrana kao inspiracija
Dušan Đurić, Vladimir Biočanin:	Tragovi ka sopstvenosti – Meisner Eckhart.
Dušan Bastać, Mila Bastać:	Kako slušanje muzike utiče na srce?
Zoranka Vlatković:	Kroz crtež do duše deteta
15.30-15.45	Kafe pauza
15.45	Sesija D: Jefimija
Petar Paunović:	Opasnosti i štete od nadrilekarstva
Jasmina Nikolić:	Kreativni aspekt tuge
Violeta Simić:	Jefimijin život i delo
Vlada Stanković:	Jefimija
16.45	Dodela sertifikata. Zatvaranje simpozijuma.

ORGANIZACIONI ODBOR

Srpsko lekarsko društvo Podružnica Zajecar

Prim Mr sci. med. dr Bratimirka Jelenkovic (predsednik organizacionionog odbora)

Prim Dr sci. med. dr Dušan Bastac

Dr Ljiljana Jovanović

Ada Vlajić

Prim. Dr sci. med. dr Vladimir Mitov

Prim Mr sci. med. dr Predrag Marušić

Dr Zoran Jelenkovic

Prim. dr Vera Najdanovic Mandic

Dr Aleksandar Petrovic

Dr Rade Kostić

Dr Goran Jović

Dr Biljana Popović

Dr Biljana Stanković

Dr Miloš Protić

Dr Brankica Vasić

Dr Danijela Ćirić

Dr Marko Jović

Dr Tanja Bogdanović

Dr Saška Manić

Zdravstveni centra Zaječar, Zaječar

Direktor Zdravstvenog centra Zaječar: Dr Miroslav Stojanović

Direktor Bolnice: Dr Jovan Stevanović

Direktor Doma zdravlja: Prim. dr Olgica Stanojlović

Specijalna bolnica za rehabilitaciju "Gamzigrad"

Direktor: Dr Rade Kostić

Sekcija za umetnost, kulturu i humanost Srpskog lekarskog društva

Predsednik: Akad. med. Vladimir Jokanović

Programski odbor

Dr Emil Vlajić (predsednik programskog odbora)

Prof dr Kornelija Đaković Švajcer

Prof dr Ljubomir Panajotović

Prof dr sc Branko Ćorić

Doc dr Vladimir Biočanin

Prof dr Dušan Djurić

Dr.sci med Dejan Dimić

Prim. dr Bojana Cokić

Prim. Mr sci. med. dr Bratimirka Jelenković

PROGRAMSKI ODBOR

Dr Emil Vlajić (predsednik programskog odbora)

Prof dr Kornelija Đaković Švajcer

Prof dr Ljubomir Panajotović

Prof dr sc Branko Ćorić

Doc dr Vladimir Biočanin

Prof dr Dušan Djurić

Dr.sci med Dejan Dimić

Prim. dr Bojana Cokić

Prim. Mr sci. med. dr Bratimirka Jelenković

1**MIT O AHILU I MEDICINA**

Ljubomir Panajotović (1), Marko Panajotović (2), Rade Panajotović (2)

(1) SPECIJALNA BOLNICA ZA PLASTIČNU, REKONSTRUKTIVNU I ESTETSKU HIRURGIJU „ADONIS“ BEOGRAD, (2) MEDICINSKI FAKULTET BU

Najistaknutije mesto među helenskim mitovima i legendama zauzimaju predanja o Trojanskom ratu (1193. do 1183. g.p.n.e.). Homer ga je opisao u delu "Ilijada" (Ilion je Arhaično ime za Troju). Najveći starogrčki ratnik Ahil, sin mirmidonskog kralja Peleja i morske nimfe Tetide, glavni je junak Homerove Ilijade. Lik Ahila, njegovo junaštvo, a naročito smrt vekovima je tema umetničkih dela pisaca, slikara, vajara, filmskih stvaralaca. Smrt ove mitske ličnosti je predmet i medicinskih rasprava. Priče o njemu evoluirale su tokom vremena. Homer u Ilijadi ne spominje Ahilovu neranjivost niti opisuje njegovo ranjavanje i smrt. Ahilova smrt je prikazana u epu Etiopida, koja se pripisuje Arktinu iz Mileta koji govori o Ahilovom životu nakon onog opisanog u Ilijadi, i njegovu smrt pod vratima Troje od Parisove i Apolonove ruke. Najpoznatija do danas očuvana priča o Ahilovoj smrti je ona u kojoj ga je Paris pogodio strelom u jedino mesto ranjivosti, petu. Ovo je relativno kasna verzija mita. Prema Burgessu, u najranijim mitovima Tetida nije fokusirana na neranjivost, već besmrtnost svoje dece. Po ovom ništa na Ahilu nije neranjivo. On je izuzetan ratnik poznat po svojoj brzini. Iako neke od najstarijih umetničkih slika Ahilove smrti pokazuju da je pogođen u donji deo tela, to je trebalo da naglasi važnost njegovih brzih nogu. Ahil je mogao da bude ubijen samo kad je nepokretan. Za Grke onog vremena Ahil je umro onog trenutka kad je izgubio sposobnost da se bori. Vremenom, ova legenda arhaičnog doba (800-480 godina pre nove ere), se razvila u helenističku koju danas znamo.

Brojne pretpostavke o Ahilovoj smrti (na umetničkim slikama i kipovima je obavezno sa strelom u peti) se kreću od toga da je umro odmah po ranjavanju i to od iskrvarenja (moguća hemofilija), trovanja Botulinum ili Tetanus toksinom, Curare-om, Clostridium perfringens-om ili Yerseniom pestis ili otrovom na vrhu strele (olovo), alergije na otrov na streli, bola zbog stresa ili kombinacije faktora, nešto kasnije, usled plućne embolije, atelektaze i pneumonije tokom perioda nakon povrede ili pak metaboličkih, imunoloških, psihijatrijskih i evolucionih uzroka ili, kasnije, kada se ranjen povukao sa mesta ranjavanja i umro od sepse posramljen što je onesposobljen. Pretpostavke idu dotle da je izvršio samoubistvo da ne bi kao nepokretni invalid bio odbačen od društva, jer je „kleos“-slavna smrt, bio ideal antičkih junaka. U literaturi, na nekim slikama i u filmovima ranjavanje u petu je samo inicijalna onesposobljavajuća povreda, posle koje je usledilo ranjavanje u grudni koš i trbuh što su mnogo verovatniji uzroci smrti.

Na sve ovo je teško odgovoriti jer je Ahil mitska ličnost, a priča plod fikcije. Ali, ona i dalje privlači pažnju, a pojam "Ahilova peta" čije se mitološko poreklo odnosi na smrtnu ranjivost, prvi put idiomatski upotrebljen 1840. citatom iz S.T. Coleridge-ovog članka "Irska, ta ranjiva peta britanskog Ahila!" iz 1810. do danas je ostao pojam slabosti koja uprkos drugih atributa i kvaliteta ukupne snage može dovesti do propasti. Anatomski naziv „Ahilova tetiva“ uvodi 1693. godine flamanski / holandski anatom Philip Verheien u delu "Corporis Humani Anatomia".

Ahila su besmrtnim učinili i navedeni medicinski pojmovi.

2**JE LI MOGUĆE TERAPIJSKO DELOVANJE NA ISHODIŠTE SLIKE! – PRIKAZ SLUČAJA**

Branko Ćorić

Ako je u odraslih „svet moja predstava“ (Šopenhauer) koja na rođenju zavisi od biološke popunjenosti ili praznine u datom „unutrašnjem prostoru“ (mozak i telo), onda u pokušaju da razumemo sebe proširujemo sopstveno poimanje drugih, pre svega ljudi iz uže (roditelji, braća i sestre) i šire okoline praćenjem njihovih međudnosa, kao i svojih reakcija u tim relacijama. U razvojnem procesu odrastanja oslanjamo se na doživljaje koji se vremenom talože kao iskustvo. Iskustvo nastaje kao posledica vremenskog protoka događanja, uz simultane doživljaje sebe i drugih, našta reagujemo manje više slično. Pritom, svaki doživljaj nastaje kao interakcija mišljenja, emocija i akcije uz bazalno oslanjanje na telo.

Pretpostavka je da ljudi skloni umetničkom izražavanju (slika, tekst, muzika, pisanje i sl.) u svom pokretačkom delu centralnog nervnog sistema (međumozak) imaju energetski naboj, i složeniji, i moćniji od ostalog sveta. Drugim rečima, njihovi doživljaji i aktivne predstave imaju značajniju širinu unutrašnjeg prostora iz koga se na trenutak rađa spontanost prikazivanja nekog umetničkog izraza.

Psihijatrija kao grana medicine više decenija predstavlja dinamički spoj medicinske nauke i teorije i psihoterapijske prakse u smislu veštine razumevanja i komunikacije sa ljudima čiji duševni mir često trpi zbog nerazumevanja sebe samog i odnosa prema onima iz neposrednog okruženja. Psihijatrijsko ispitivanje je proces koji traje. A mentalni organi se ispituju manje direktno od telesnih. Naš trud da razumemo kako pacijent opaža, integriše i odgovara na spoljnja zbivanja, jednako mogu da prikriju i telo i duša. Stoga im ne smemo zapostavljati zdravi deo ličnosti.

Psihijatar, baš kao i njegov pacijent, svoju kompetentnost, ili autentičnost, mora da ispolji kroz odgovornu kontrolu slobode izbora u ponašanju i poštovanje sistema vrednosti u realitetu. Uz to, dajući lekove on ima obavezu da prati i podstiče korekciju ne samo pojedinih simptoma, već i pacijentovo opšte ponašanje u rasponu, od nivoa nekorisne sputanosti i ćutanja do stepena aktivnog saodnošenja sa drugima u grupi u kojoj živi svakodnevicu. To, tim pre, što mnogi simptomi, pored ometajuće, imaju i adaptivnu ili odbrambenu vrednost.

Jezgrovna komponenta svakog lečenja je u smanjenju anksioznosti i strahova kroz odnos osnovnog poverenja i povećanje samopoštovanja. Psihoterapijska podrška ka pozitivnim, aktivnijim i odgovornijim međuodnosima značajan je podsticaj u lečenju shizofrenih pacijenata, naročito onih sa postojećim sklonostima ka umetničkom izražavanju (prikazani slučaj) za koje se pretpostavlja da imaju značajan zdravi deo sebe. Istovremeno, oni zbog viška praznine i dominante „negativne selekcije“, teže prihvataju promene svog ponašanja i često su slabi svedoci sopstvenih misli i osećanja. Za takve, autentični terapeut, treba da ima višak uvida odnosno znanja o tome kako nečije ponašanje pogađa drugoga i da preduzima konstruktivne korake prema prikladnijem ponašanju bolesnika.

3

AMADEO MODILJANI – ŽIVOT U SENCI TUBERKULOZE

Dimić Dejan (1), Dimić N.(2), Simeunović Lj.(3), Timotijević Lj.(1)

(1) GRADSKI ZAVOD ZA PLUĆNE BOLESTI I TB BEOGRAD, (2) INSTITUT ZA ORTOPEDSKO-HIRURŠKE BOLESTI BANJICA, (3) ZAVOD ZA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU RADNIKA ŽELEZNICE SRBIJE

Tuberkuloza je bila opisivana u drevnim medicinskim tekstovima, ali je tek u XIX veku identifikovana kao posebna bolest. Podsticaj istraživanju bila je industrijska revolucija i nagli priliv stanovništva u gradove gde se bolest počela brzo širiti među siromašnim radnicima. U Evropi stopa oboljevanja od tuberkuloze počela je da raste u ranim 1600-im. Tuberkuloza je dostigla svoj maksimum u Evropi u 1800-im i na nju je otpadalo 25% svih smrtnih ishoda, ali je izazvala veliku zabrinutost javnosti tek u XIX i prvoj polovini XX veka kao endemska bolest siromašnog urbanog stanovništva. U 1815. godini svaka četvrta smrt u Engleskoj bila je usled „sušice“, a do 1918. godine, tuberkuloza je bila uzrok smrti svakog šestog Francuza.

Kratak i dramatičan život italijanskog slikara i vajara jevrejskog porekla Amedea Modiljanija bio je začinjjen bolešću, drogom, alkoholom, ženama i nesrećama. Kada je napunio jedanaest godina, prvi put se razboleo i dobio upalu pluća, a nekoliko godina potom na njegovim plućima se razvio hronični bronhitis. Sa šesnaest godina je oboleo od tuberkuloze, od koje je kasnije i umro i koja ga navodila da u trci sa vremenom, uz spoznajnu blizine smrti stvori izvanredna umetnička dela, ali i da se oda raskalašnom životu.

Modiljani je smatrao sebe slikarom čak i pre nego što je započeo studije slikarstva. Godine 1906. otišao je u Pariz gde je učio crtanje u "Academie Colarossi". U Parizu se upoznao sa delima Anrija de Tuluz-Lotreka, pod čijim uticajem jedno vreme slika, ali oko 1907. otkriva dela Pola Sezana koja su ga zadivila. U razdoblju od 1907. do Prvog svetskog rata Modiljani uglavnom izrađuje kamene skulpture inspirisane afričkom umetnošću. Godine 1914. prestao je da pravi skulpture zato što više nije imao kamena za klesanje. U to doba je počeo da slika ekspresionističkim stilom portretisanja. Lice i vrat su izduženi, linije su fino savijene, često se ne vide zenice, usne su sitne, sa osećajem blage ironije. Ti dugi vratovi postaće

njegov zaštitni znak, a odražavaju u spoznaji da boluje od smtonosne tuberkuloze, njegovo samoograničavanje i pokušaj kontrole emocija, što se kao nagoveštaj vidi u "Ležećem aktu". Ti dugovrati portreti i nage žene koje trijumfuju (kao odraz prkosa bolesti koja uzima maha) koje nas danas toliko fasciniraju, tada nisu imale isti uspeh. Tokom kratkog i dramatičnog života, njegova najdublja tuga, ona koja je uništila njegovu dušu mnogo više od tuberkuloze, loših uslova života, alkohola i droge, bila je činjenica da njegov genije nije bio prepoznat.

U januaru 1920. počeo je da iskašljava krv i dijagnostikovano mu je tuberkulozni meningitis. Energija zapanjujuće snage, koju je u svom delu i životu oličavao ovaj neshvaćeni i nesrećni umetnik, ugasila se jednog hladnog januarskog jutra 1920. godine. Umro je u 36. godini od tuberkuloze, nedostatka hrane, nedostatka želje da se leči i nedostatka entuzijazma.

4

VINSENT VAN GOGH I PORFIRIJA

Mitrović Dragana (1), Ćirić Danijela (2), Miletić Emilio (1), Bogoslović Miloš (3), Mladenović Petrović Miljana (4), Jakovljević Milica (4), Tasić Marko (5)

(1) ZDRAVSTVENI CENTAR KNJAŽEVAC, (2) DOM ZDRAVLJA ZAJEČAR, (3) DOM ZDRAVLJA DOLJEVAC, (4) MEDICINSKI FAKULTET NIŠ, (5) APOTEKARSKA USTANOVA LILLY-DROGERIJE NIŠ

Porfirije su grupa retkih oboljenja kod kojih postoji enzimski defekt u biosintezi hema, što u tkivima i telesnim tečnostima (urinu i fecesu) dovodi do nagomilavanja prekursora hema, porfirina. Akutni napadi porfirije najčešće se manifestuju jakim bolom u trbuhu, neurološkim i psihijatrijskim poremećajima, simptomima od strane autonomnog nervnog sistema, kao što su tahikardija, hipertenzija i pojačano znojenje i kožnim promenama.

Porfirija povezuje mnoge evropske vladare iz srednjeg veka, Hitlera, iz novije istorije kao i slikara Vinsenta Van Goga.

Najčešće se javlja u pubertetu kada se dešavaju burne promene u organizmu. Mogu da obole i odrasli. Predisponirajući faktori su: lekovi (barbiturati, sedativi...), hormoni, pušenje, alkohol, inflamacija, izlaganje suncu, neke toksične materije, stres. Više stotina lekara i naučnih radnika su pokušali da dijagnostikuju Vinsentovo stanje, a došli su do raspona bolesti od šizofrenije, porfirije, sifilisa, bipolarnog poremećaja do epilepsije. Kod Vinsenta su se simptomi javljali kao posledica toksičnih isparenja iz slikarskih boja koje je koristio. Zdravstvene probleme je pokušavao da ublaži alkoholnim pićem apsintom (koje sadrži pelin). Zbog svog zdravstvenog stanja smatra se da je počinio samoubistvo. Jedna od najpoznatijih zanimljivosti o njemu je da je sam sebi odsekao uho. Ne postoje tačne informacije o tom događaju, ali se smatra da je se to desilo u toku jednog od napada simptoma porfirije.

5

KLOD MONE-IGRA SVETLOSTI I BOJE

Repac Vinka (1), Vlatković Zoranka (1), Lukić Ivan (2), Repac Marija (3)

(1) DOM ZDRAVLJA ŽITIŠTE, (2) PRIV.ORDINACIJA "SPORTREHAMEDICA" ZRENJANIN, (3) PMF NOVI SAD - STUDENT

Klod Oskar Mone je rođen u Parizu, 14. novembra 1840. godine u porodici niže srednje klase. Kao dečak stiće slavu crtajući karikature. Nakon poznanstva sa slikarom Ežen Budenom, Mone odlučuje da se bavi slikarstvom i odlazi u Pariz gde upisuje akademiju. Obilazi muzeje. Ostaje u Parizu nekoliko godina. Sa Frederikom Bazilom, Alfredom Sesilijem i Ogistom Renoarom je imao zajednički pristup umetnosti. Tako je stvoren krug budućih impresionista. Potom odlazi u Živerni gde ostaje više od 40 godina. Uzburkao je tradicionalni način slikanja. Nije želeo da što vernije oslika prizor, nego da uhvati jedan trenutak svetlosti i predmete koje ona osvetljava. Patio je od katarakte. U to vreme operacija katarakte je podrazumevala odstranjenje sočiva bez ugradnje istog. Nakon operacije, nastavio je da slika do kraja 1926. godine, kada je oboleo od kancera pluća i umro 5. decembra 1926. godine. Oko 1890 godine počeo je da slika cikluse

slika, sa istim motivom ali u različitim fazama dana. Impresija rađanje sunca, slika po kojoj je impresionizam dobio ime. Na njoj se voda i nebo gotovo stapajaju. Ova danas najpoznatija Moneova slika, tada je naišla na negativne kritike, posebno od strane Luja Leroja. Da bi ismejao njegov stil slikanja, upotrebio je reč impresija i tako nesvesno dao naziv celom jednom umetničkom pravcu – impresionizmu. Njegova platna su već u trećoj deceniji života postala zamućena, sa objektima nejasnih ivica i iskrivljenih boja, uz veliki udeo žute i crvene. Uzrok ovome je bila katarakta. Devedesetih godina prošlog veka molekularnogenetska analiza potvrdila je dijagnozu MD1 (Miotonična distrofija tip 1) kod praunuka Klodovog rođenog brata. Nalaz je upućivao na činjenicu da je veliki slikar verovatno imao blagu, oligo-simptomatsku formu MD1, koja se klinički manifestovala isključivo kataraktom. DM1 spada u retke bolesti, ali je to najčešća forma mišićne distrofije kod odraslih osoba. Tri kardinalna simptoma su mišićna slabost, miotonija i katarakta. Kada mu je vid oslabio svetlost nije dolazila do mrežnjače na isti način, svet nije percipirao kao ranije pa je i njegovo slikarstvo promenjeno. Za razliku od drugih slikara, on je slikao i kada se vidna oštrina značajno smanjila. Katarakta mu je dijagnostikovana u 72 godini života, ali je verovatno mnogo pre bolest počela. Ljudi sa kataraktom ne vide jasno ljubičastu i plavu boju. U kasnijoj fazi Moneovog rada dominiraju žuta i braon boja. U 78 godini priznaje da srednje jake i niže tonove ne primećuje, a 82 godini, skoro slep, vidi samo svetlost bez formi i boje. Nakon operacije desnog oka, vidi plavu boju, intenzivno. Tu svetlinu nije mogao podneti pa nosi naočare sa žućkastim staklima. Poslednje četiri godine slikanja završava ciklus lokvanja.

ZAKLJUČAK: Katarakta smanjuje osetljivost na kontrast, konture su nejasnije, senke i viđenje boja slabi. Blještanje može biti problem, ako se zbog katarakte svetlost raspršuje u unutrašnjosti oka. Zamućen vid, promena u percepciji boja/viđenje plave boje/. Ciklus slika lokvanji najbolje predstavlja viđenje ljudi od početne do mature katarakte.

6

ANDY WARHOL, CHOREA, AUTIZAM I POPART

Miloš Protić

ZDRAVSTVENI CENTAR ZAJEČAR, DOM ZDRAVLJA

Uvod: Andy Warhol je utemeljivač poparta. On je bio umetnik, režiser i producent. Vodeća figura poparta, istraživao je odnos između umetničkog izraza, kulture poznatih ličnosti reklamiranja tokom 60-tih godina 20. veka. Kombinovao je slikanje, štampanje na svili, fotografiju, film i skulpturu.

Cilj: Prikaz njegovog stvaralaštva, uloge u popartu, kao i patnje od chorea i autizma na osnovu biografskih podataka.

Metod: pregled biografskih beleški o životu i zdravlju na internetu kroz komentare, publikacije i biografske beleške.

Rezultati: Rođen je kao Andy Warhola 1928. u Pitsburgu, Pensilvanija, dete radničke porodice Ondrea i Julie Warhola, slovačkih imigranata. U detinjstvu je oboleo od šarlaha, potom i reumatske groznice sa komplikacijom Chorea minor, Sydenhamova chorea, uzrokovanim Beta A hemolitičkim Streptococcom. Poznato je njegovo iskustvo kada nije mogao da se služi kredom u školi zbog nevoljnih pokreta. Vežan za kuću i postelju tokom lečenja je najčešće bio sa majkom koja ga je zabavljala časopisima o slavnima iz Holivuda, kao i stripovima, a i radio emisije su verovatno usmerile njegova kasnija interesovanja ka dizajnu i popartu. Tada dolazi do izražaja sklonost ka crtanju. Smatra se da je tada postao hipohodričan. Kasnije pohađa Carnegie Institute of Technology u Pitsburgu gde je studirao komercijalnu umetnost. 1960-tih godina pomoću sito štampe je izveo portrete Merilin Monro, Muhamed Alija, Elvis Prisljia, Marlon Branda, Elizabet Tejlora, Mao Ce Tunga. Poznati su njegovi dizajnerski poduhvati sa Kampbelovom konzervom supe, Coca Cola bocom, kao i novčanicom od 100 dolara. Osnovao je studio pod nazivom Factory (fabrika, radionica). 1968. je na njega pucala Valeri Solanas, radikalna feministkinja i pisac, u Fabrici je radila kao umetnički kritičar i kurator, bolovala od paranoidne šizofrenije, pokavljuje se u filmu Andija Vorhola „Ja, čovek“. Andy se pojavljuje 1970-tih kao producent Miku Džegeru i Dejvidu Bouviju. Njegov studio Factory je bio stecište tadašnjih slavni iz Holivuda, boemskih umetnika, i kontroveznih ličnosti. Umro je 1987. posle operacije žučne kese. Vanesa Torp, umetnički dopisnik u Britanskom Gardijanu raspravlja o „Socijalnoj nesposobnosti, ljubavi prema uniformnosti, pažnji prema

detaljima"- klasični simptomi autizma prema kriterijumima Nacionalnog društva za autizam. Pod autizmom podvodi i ekscentričnost u delima i ponašanju Warhola.

Zaključak: Popart je umetnički pokret, javlja se u Velikoj Britaniji i Sjedinjenim državama, kombinuje slike popularne u masovne kulture, kao stripova reklama za proizvode i kič elemenata sa određenom ironijom. Suprostavlja se takozvanoj finoj umetnosti (klasičnoj umetnosti). Nastaje ranih 50ih. Warhole je staralaštvom utemeljio popart i oblikovao ga nedvosmisleno. Pretpostavke o autizmu, hipohodričnosti, kao posledica preležane horeje ostaju da se dalje analiziraju.

7

ŠIZOFRENIJA KAO INSPIRACIJA ZA "BLISTAVI UM"

Danijela Ćirić (1), Dragana Mitrović (2), Tamara Stanulović (3), Bojana Mladenović (4)

(1) ZC ZAJEČAR, DOM ZDRAVLJA ZAJEČAR, (2) ZC KNJAŽEVAC, (3) DOM ZDRAVLJA PETROVAC NA MLAVI (4) DOM ZDRALJA NIŠ

Šizofrenija je hronično duševno oboljenje tipa endogene psihoze koja podrazumeva opštu tendenciju ka dezorganizaciji i deterioraciji ličnosti. Bolest počinje rano pre 30 godine, javlja se u 1% opšte populacije i ubraja se u 10 vodećih uzroka invalidnosti u svetu kod osoba između 15 i 44 godne starosti, upravo u periodu kada se očekuje najveći lični razvoj i produktivnost pojedinca. Osnovni znaci šizofrenije odnose se na poremećaj emocija, mišljenja, volje, opažanja u smislu halucinacija i dezintegracija celokupnog funkcionisanja ličnosti. Postoji više kliničkih oblika bolesti. Oko 2/3 bolesnika uz adekvatan tretman doživi socijalnu remisiju. Hospitalizacija je neophodna kod rizika od suicida, agresivnosti, ekstremne uznemirenosti, nesposobnost da se ustanovi dijagnoza, ukoliko je bolesnik nesposoban da brine o sebi. Osnovu terapije čine antipsihotici koje treba primenjivati u najmanjim efikasnim dozama. Može se primenjivati elektrokonvulzivna terapija i psihoterapijske i psihosocijalne intervencije.

Blistavi um je film snimljen po životnoj priči Džona Neša, velikog matematičara i dobitnika Nobelove nagrade. Film prati njegov život od dolaska na koledž do starosti i opisuje njegove halucinacije i sumanutosti, kao i tadašnje metode lečenja. Najveće dostignuće predstavlja njegovo samostalno prevazilaženje bolesti, bez lekova i dobijanje Nobelove nagrade za ekonomiju 1994. godine i Abelove nagrade 2015. godine.

8

GRANIČNE INTELEKTUALNE SPOSOBNOSTI PRIKAZANE U FILMU

„Forest Gamp“ (1994)

Mirjana Stojković-Ivković,

ZZZ RADNIKA "ŽELEZNICE SRBIJE", BEOGRAD

Film je postao integrativni deo naše svakodnevice i predstavlja jednu od najuticajnih formi masovne komunikacije. Ima značajan uticaj na psihologiju ljudi, od prihvatanja stereotipa do rusenja predrasuda. Gledajući film gledalac ulazi u stanje pojačane koncentracije i pažnje i biva preokupiran pričom na ekranu. Pored vizuelnog doživljaja, filmski stvaraoci, dodaju i auditivne stimuluse i na taj način kreiraju nešto slično snu-filmu. Ni jedna umetnost nije u stanju da u tolikoj meri obuzme i savlada individualnu svest kao film. Osobe obolele od mentalnih bolesti pokazuju se na filmu stereotipno kao nepredvidive, agresivne i opasne. Ovaj film je izuzetak.

U ovom filmu je prikazan glavni glumac sa smanjenom intelektualnom sposobnošću (IQ od 70-80) koji sedi na stanici i ljudima koji čekaju autobus priča svoju životnu priču. Vrlo rano je shvatio da je drugačiji i da za sve u životu mora sam da se bori, da ne očekuje od drugih, da stalno uci i radi.

Nizak IQ nije mu smetao da završi koledž, da bude najbrži u trčanju, da bude najbolji u timu u ragbiju, da ode u rat u Vijetnamu, da bude najbolji vojnik, da dobije medalju za hrabrost, da bude najbolji u stonom tenisu, da se stretne sa svim predsednicima i na kraju da dobije sina. Sve vreme ga bodri njegova

najbolja drugarica iz detinjstva Dženi u koju je zaljubljen. U filmu mi upoznajemo njegove reakcije i ponašanje koje nas ostavlja bez teksta.

Forest pokazuje emocije, otvoreno i direktno, ali emocionalna razmena sa okolinom je nedovoljno iznijansirana. Kada kaže drugarici da je voli, ona mu odgovori da on ne zna šta je to. Tenacitet pažnje je očuvana ali vigilnost je oštećena. On je nadaren za jednostavne poslove, trčanje, stoni tenis, ali apstraktne stvari pretvara u konkretne. Kada je predsednik čuo da je povredjen u glutealnom delu, on mu saopštava da to želi da vidi nagoveštavajući svoj homoseksualizam. Forest pred hiljadama ljudi, odmah skida pantalone i pokazuje zadnjicu. Forest drugačije doživljava sebe i sredinu u kojoj živi zato često nije shvaćen. Forest ne razlikuje bitno od nebitnog ali zna da razlikuje dobro od zla. On ne shvata neke životne događaje, ne shvata zasto njegova drugarica živi takvim životom, ne shvata neke reakcije ljudi oko njega ali se ne ljuti kada ga vredjaju i kada mu kažu da je glup (jer on to zna).

Forest je nedovoljno mentalno razvijen ali je dobronameran, brižan, posvećen ljudima oko sebe. On ne ume sam da osmisli posao ali prati tuđe ideje i upornošću i radom on uspešno završava sve što započne. Forest nam nudi neke druge vrednosti i podseća da „pamet“ (IQ ispod 80) može da se kompenzuje konstruktivnim delima. Forest jeste nepredvidiv ali nije agresivan, sem kad je to neophodno jer on svoje frustracije teže obradjuje i impulsivnije reaguje.

Ovim filmom je režiser pokušao da destigmatizuje zaostalost, da edukuje ljude da i ovakvi pacijenti mogu postići uspeh i postati slavni, da i oni mogu biti uzor. Oni jesu drugačiji ali ako ih prihvatimo takve kakve jesu i pokažemo im bezuslovnu ljubav oni mogu i te kako biti odlični prijatelji. Ne predstavljaju oni opasnost za društvo već naprotiv mogu biti i te kako korisni članovi društvene zajednice.

9

KOŽNE BOLESTI- GUBA U BIBLIJSKIM TEKSTOVIMA

Marija Mandić
DZ SUBOTICA

Zdravlje u Biblijskim tekstovima podrazumeva puninu životne snage; bolest se shvaća u prvom redu kao stanje slabosti i nemoći. Dalje od te iskustveno utvrđene činjenice, lekarska su zapažanja vrlo oskudna; ograničena su na ono vidljivo: bolesti kože, rane i prelome. Većina opisanih kožnih bolesti bile su u funkciji diferencijalne dijagnoze gube koja je, očigledno, bolest koje su se najviše plašili, naravno uz veliko opravdanje. Tako je čir opisan na sledeći način: Kad se kome na koži napne gnojni čir i zaraste, i onda gde je bio čir pojavi se belkasti otok ili mesto izbledi i postane belkasto, ili izbije belo crvenkasta pega, a tu je koža udubljenija, a dlaka pobelela- to je onda guba što je bila u čiru. Slično je i sa opekotinom: Kome na koži bude opekotina pa mesto opekotine postane pega belocrvenkasta ili belkasta, a tu koža udubljenija, a dlaka pobelela- to je onda guba što je u opekotini izbila. Osip je opisan kao: Ako se na koži pokažu pege ta ako su pege bele..., pa ako budu tamnobeke onda je to osip što je izbio po koži, a ćelavost: ako se po ćelavom zatiljku ili oćelavljenom čelu pojavi crvenkastobela bolest, to je guba što je izbila. Opisano je još i kad žena ogubavi, kao snegom posuta, ili ruka bude bela kao sneg.

U Biblijskim tekstovima guba je zarazna nečistoća, s toga je gubavac isključen iz zajednice do svog ozdravljenja. Klinička slika gube opisana je dosta detaljno: Ako se na glavi ili na bradi ustanovi da je bolest dublje od kože i da je tu dlaka požutela i otančala... to je šuga, to jest guba na glavi ili na bradi... Ako po koži bude belkasti otok s pobeledom dlakom i napetim činom, to je duboko ukorenjena guba po koži. Opisane promene se skoro i ne razlikuju od savremenog opisa lepromatoznih promena: Lepromatozna lepra se manifestuje simetričnim kožnim nodulama, plakovima i infiltratima derma (duboki sloj kože). Tuberkuloidna lepra se ispoljava kožnim lezijama u vidu jedne ili nekoliko hipopigmentisanih makula ili plakova, sa uzdignutim eritematoznim rubovima. Kožne lezije su predominantno na licu, udovima i zadnjici...

Lepo je opisana i izolacija sumnjivih radi pravilnije dijagnostike: i ako se ustanovi da nije dublje od kože, ali da tu ipak nema crne dlake, neka odstrani šugavca sedam dana. Ako se sedmog dana šuga nije proširila niti dlaka požutela, neka se bolesnik obrije- ali ošugavljeno mesto da ne obrije- i neka se odstrani od drugih sedam dana. Ako se sedmog dana šuga kožom ne bude proširila i učini se da nije dublja od kože neka se taj proglasi čistim. On neka opere svoju odeću i neka bude čist. Ako se opazi da je šuga stala i da je

nikla crna dlaka- on je čist. Ili kako jednostavnije savremena medicina preporučuje: Izbegavanje kontakta sa obolelima od leptomatozne lepree je značajna mera pre-vencije, a posle iščezavanja promena ostaju ožiljci.

10

ŽIVOTNA PRIČA IZMIŠLJENOG LIKA TIMA REJKVELA ISTKANA OD STRANE GREJSONA PERIJA

Maja Radanović

DOM ZDRAVLJA NOVI SAD

U Muzeju savremene umetnosti u Novom Sadu 2017. godine održana je izložba Grejsona Perija pod nazivom „Taština malih razlika“.

Cilj rada Prikazivanje životnog skripta Tima Rejkvela kroz analizu šest tapiserija koje čine ovu izložbu i analiza rituala, aktivnosti, rasonoda i zabrana kojima je Tim bio izložen tokom svog života. Materijal i metode rada Korišćena je literatura iz oblasti Transakcione analize, dokumentarni film iz tri dela i sinopsis šest tapiserija Grejsona Perija u vlasništvu British councila. Kroz Transakcione teorijske okvire analizirana je izložba „Taština malih razlika“ Grejsona Perija.

Rezultati rada: Analizom prve tapiserije može se zaključiti da je majka slala zabranu- Nemoj postojati, malom Timu. Postavlja se pitanje zašto bi roditelj detetu davao poruku „nemoj postojati“? Verovatno zato što se roditelj, u svom ego stanju Deteta, oseća uskraćenim ili ugroženim zbog toga što dete postoji. Roditelji mogu da verbalizuju misli kao što su „Da nema tebe ja sam mogla da idem na fakultet/ putujem u strane zemlje/ ne bih morala da se udam“.

Druga tapiserija inspirisana je Perijevim odlaskom u Sanderlend, čije stanovništvo uglavnom čine pripadnici radničke klase. U pozadini tapiserije vide se siromašni delovi grada, stambeni blokovi i industrijsko područje, a brodogradilišni kran predstavlja simbol raspeća. U središtu tapiserije je Timov oči, pevač u noćnom klubu, koji neskriveno pokazuje emocije dok mu Timova majka ostrašćeno kleči pod nogama. Tim je prikazan kao tinejdžer koji kleči sa zapušanim ušima od stida. Kompjuter koji viri iz Timove školske torbe ukazuje na njegovo interesovanje za tehnologiju koja će obeležiti njegov kasniji život.

Treća tapiserija prikazuje Tima kao studenta informatike. Tim napušta svoj dotadašnji život sa majkom i očuhom te odlazi u Tanbridž Vels, bogati grad na jugoistoku Engleske, gde ga dočekuju roditelji njegove devojke, pripadnici gornje srednje klase. Peri je sproveo istraživanje srednje klase u Tanbridž Velsu što je uticalo na izbor enterijera na ovoj tapiseriji.

Peta tapiserija prikazuje najviši društveni stalež, lažni glamur i oronulost porodičnih imanja. Naslednici velelepni zdanja jedva sastavljaju kraj s krajem, često žive spartanski u nastojanju da sačuvaju svoje nasleđe i pokrpe imanje. Neretko prodaju imovinu skorojevićima koji ih po svom ukusu preuređuju. Peri je ovim izučavanjem razbio i sopstvene iluzije o bogatim slojevima Britanskog društva kao i o onim najnižim radničkim slojevima koje je nipodaštavao.

Po Eriku Bernu postoji porednički skript koji porednika definiše kao nekoga ko ostvaruje svoj nameravani cilj. Porednički skript podrazumeva da je nameravana svrha ostvarena na prijatan, srećan i funkcionalan način. Ako Dete odluči da postane milioner, porediće ako postane srećan i prijatan milioner. Na osnovu ovoga vidimo da Tim ima gubitnički skript.

Šesta tapiserija predstavlja smrt Tima, Peri je inspirisan religijskim motivima i Isusovom smrću i oplakivanjem. Životni skript Tima se završava smrću u Ferariju poput Toma Rejkvela (Vilijam Hogart, Život razvratnika, 1735) i njegove smrti u psihijatrijskoj bolnici Bedlam nakon razvratnog života.

Zaključak: Oštro oko Perija zapazilo je sitnice koje i čine taštinu malih razlika u slojevima društva u Velikoj Britaniji. Može se zaključiti da razlika gotovo i nema, da postoji kič, šund i snobizam u sva tri sloja društva. Rituala i rasonode takođe postoje u svim slojevima društva. Peri je ukazao na želju svakog čoveka da bude jedinstven i neponovljiv, ali u tome zapravo neuspeva.

11**UTICAJ ALCHAJEMROVE BOLESTI NA UMETNIČKO IZRAŽAVANJE***Emil Vlajić*

NEUROLOŠKA SLUŽBA, ZC ZAJEČAR

Umetnici, koji su nastavili sa svojim stvaralačkim radom i posle postavljanja dijagnoze Alchajmerove bolesti, ostavili su nam originalan trag napredovanja svoje bolesti. Specifičnost u radovima svakog umetnika ostaje kroz ceo njegov opus, stil ostaje prepoznatljiv i dugo se opire neminovnoj progresiji mnestičkog propadanja. Vremenom se gubi tehnika i originalnost, radovi umetnika u odmakloj fazi bolesti postaju simplificirani i neprepoznatljivi, gube na "gustini" i "slojevitosti" i postaju sve jednostavniji i nalik dečjim crtežima. Ovi radovi jasno pokazuju promene koje Alchajmerova bolest donosi kreativnom procesu. Radovi Willem de Kooning-a (1904-1997) gube na gustini, postaju jednostavni, deluju isprano. Karlos Horn (1921-1992) ponavljanjućim prikazivanjem istog motiva demonstrira gubljenje detalja, slabljenje preciznosti crteža, javlja se stereotipija i jednostavni kolorni spektar. William Utermohlen (1936-2007) kroz seriju autoportreta pokazuje gubitak osećaja za proporcije, simetriju, kompoziciju.

Svi ovi umetnici svojim radovima kasnog perioda ilustruju napredovanje svoje bolesti.

12**ПРИКАЗ СТАРЕЊА НА СЛИКАМА ЛИКОВНИХ УМЕТНИКА**

Корнелиа Ђаковић Швајцер,

Старење је процес који траје читав живот и у њему човек доживљава сталне биолошке, психолошке и социјалне промене. Тај процес није исти за све људе, а разлике у начину и брзини старења су условљене наследним особинама, квалитетом живота, присуством различитих фактора ризика и болести. Будући да је старење индивидуални процес, и границе „старости“ је тешко прецизно одредити.

Стари људи су чест мотив у сликарству, али се на тим сликама не може видети сам процес старења. Код уметника који су се истом моделу - самом себи или другом лицу - враћали више пута у неком временском периоду, могуће је на сликама пратити промене које су последица старења.

13**TRUDNOĆA I UMETNOST***Bojana Cokić*

PEDIJATRIJSKA SLUŽBA, ZC ZAJEČAR

Motivi vezani za život su prisutni u umetnosti. U umetničkim delima su bila popularna idealizovana ženska tela.

Trudnoća, značajna za početak novog života, bila je retko zastupljena. To može imati smisla jer oblik trudne žene nije bio idealnog oblika u klasičnoj umetnosti.

Najzastupljeniji su hrišćanski prizori o rođenju.

Vremenom su srušene zablude ovog prirodnog fenomena pa je trudnoća sve više zastupljena u umetničkim delima.

Analizirajući umetnička dela zapaženo je da su Venera Vilendorf iz 28-25 000 pre n.e. i druge statue i paleolitske figurice najstarija umetnička dela posvećena trudnoći.

Mona Liza Leonarda da Vinčija je takođe bila trudna žena, što je skoro otkriveno novom tehnologijom, infracrvenim skeniranjem platna (2006. godine).

Veliki Rafaelo je takođe oslikao trudnu ženu gde posebno skreće pažnju držanje mamine ruke na stomak.

Mnogi slikari kao što su Rubens, Direr, Van Gog su bili inspirisani trudnoćom i ženama sa detetom.

Početkom 20. veka umetnost se sa više hrabrosti i slobode bavila trudnoćom.

Gustav Klimt je poznat po lepim slikama trudnih žena koje sa ljubavlju gledaju svoj stomak. Pablo Pikaso je uradio skulpturu trudne žene.

Umetnička dela koja oslikavaju trudnoću su u manjem broju no dela koja idealizuju figuru. Ali, značaj trudnoće je viđen okom umetnika i zabeležen.

14

HRANA KAO INSPIRACIJA

Bratimirka Jelenković

PEDIJATRIJSKA SLUŽBA, ZC ZAJEČAR

Hrana je na različite načine bila i ostala inspiracija umetnicima. Od starog Egipta, Grčke i rima pa do današnjeg savremenog doba. U početku su umetnici prikazivali hranu kao način okupljanja bogatog staleža. Pieter Bruegel the Elder 1563 prikazao je na svoje dve slike kako se bogati koji su gojazni goste i kako siromašni oskudevaju u hrani. Na slici Annibale Carracci 1583. godine prikazuje čoveka koji sa. Godine oprezom jede svoju hranu, držeći parče hleba čvrsto u ruci. Annibale Carracci, 1580 godine Frans Snyders 1614 godine prikazali su slike na kojima se vidi šta se jelo i kako se pripremala hrana. U 17. veku nastaje pravac MRTVA PRIRODA u kome većina umetnika uz mrtvu prirodu slika i hranu (Anne Coster Vallayer, Vinsent Van Gog, Pol Sezan, Jean-Baptiste Siméon Chardin, Clara Peeters, Raphaelle Peale i drugi). U radu će biti prikazana i dela naših i ruskih slikara). Često je druženje inspirisano hranom bilo tema umetničkih dela (Edouard Manet 1862). Posebno su interesantne slike Vinsent Van Goga koji prikazuje seljake kako jedu krompir i slika Andrey Andreevich Popov kako domaćini nude supu gostu. Savremenici Daniel Spoerri, pop art nedavnih fotografija Karla Varnera koji stvara imaginarne prehrambene pejsaže nude novi i drugačiji pogled na hranu.

15

TRAGOVİ KA SOPSTVENOSTI – MEISNER ECKHART

Dušan Djurić, Vladimir Biočanin

Justi autem in pertuum vivent et apud domum est merces eorum. (Knjiga mudrosti 5, 15)

Simbol je potez stvarnosti koji za čulno budne ljude označava nešto što razumom ne bi mogli saopštiti, kao duša i svet, život i stvarnost, Bog, budućnost i prošlost, sadašnjost i večnost. Čitav niz stupnjeva svesnosti vodi od prapočetaka detinjasto-nejasnog sagledanja do najviših stepena produhovljenog stanja. Od množine pojedinačnih tela, kakvu predstavlja antički kosmos pa do nebeske hijerarhije svetaca, andjela i lica u Sv. Trojici, vodi niz prasimbola. Osećanje i razumevanje prožeti su osnovnim osećanjima religiozne strane života, strahom i ljubavlju. „Ono što čovek ljubi, on to u ljubavi postaje. (Sveti Avgustin) Simbol traje, može ulivati strah ili osloboditi od straha, jeste slika koja potiče iz sasvim prvobitnih iskustava, budi razmišljanje i žudnju za znanjem, matematički raščlanjava njegovu kosmičku senku i nju ograničava, deli i meri. Simbolička predstava dvostruke, telesne i duhovne ekstaze nesavladana je drama čovečanstva između Stvaranja i Strašnog suda, drame u čijoj je sredini ulazak Boga. Supstanca koja prožima, nosi crte strogog dualizma dveju zagonetnih supstanci, bivstvovanja (esse) i poimanja (intelligere) po Majstoru Eckhartu, koji smatra da Bog jeste ono što poima, zato što je On um i poimanje. Eckhart von Hochheim (Meister Eckhart) rođen je u 1260. u Hochheimu, u Tiringiji, stupa u manastir dominikanskog Reda propovednika u Erfurtu. Studirao i predavao u Parizu, bio je provincijal Saksonije, a potom generalni vikar reda. Nadbiskup Kelna tražio je da se sprovede istraga nad Ekhartovim učenjem. Svi oni koji su sholastički sistema Tome Akvinskog o istrajavanju u bivstvovanju dovodili u pitanje bili su sumnjivi Curia Romana. Po sv. Tomi “U čoveku postoji prirodna žudnja za neprestanim istrajavanjem u bivstvovanju. To je očigledno iz činjenice da je egzistencija (esse) nešto ka čemu žude sve

stvari; čovek je biće koje ima intelektualnu aprehenziju o esse kao takvom, a ne samo o esse ovde i sada kakvu imaju životinje. Prema tome, čovek postiže besmrtnost, u pogledu svoje duše, koja aprehendira esse kao takvo, i bez vremenskog ograničenja". Prema tradicionalnoj eshatologiji, Bog je onaj koji spušta zavesu na pozornicu istorije, istovremeno čineći sve stvari novorodjenim. Hrist se prikazuje kao onaj koji se u slavi spušta sa neba da bi sudio živima i mrtvima. U tome se očitovala ljubav Božja što je on svoga Sina poslao u svet da mi po njemu i sa njim živimo". (Sveti Jovan, Poslanice I-IV,9) Ekhart povlači distinkciju između otkrovenja i teologije, pri čemu se ova druga shvata kao socijalizovana reakcija, odnosno interpretacija otkrovenja:

"Čovek se ne treba zadovoljiti mišljenim Bogom; jer kad ta misao prodje, prolazi i taj Bog. Nego treba imati bistvenog Boga, koji je daleko uzvišen iznad čovekovih misli i svakog stvorenja".

Sv. Toma je tvrdio, da je stvorenje slično Bogu ali da ne treba misliti da je Bog sličan stvorenju, Bog je iznad svih stvari (supra omnia) a ipak u svim stvarima (in omnibus rebus). Na sudu inkvizicije Ekhart odgovara za svoje jeretičke stavove i dve godine nakon njegove smrti, papa Jovan XXII 28 stavova ovog teologa proglašava jeretičkim i papskom bulom se stavljaju na Index prohibitorum. Vodeća jeres je: "Ko bi samo spoznao stvorenja i ništa više, taj ne bi trebalo da misli ni na jednu propovijed, jer svako je stvorenje puno Boga i svako je jedna knjiga". U četvrtoj nemačkoj propovedi nastavlja "Sva stvorenja su čisto ništa. Nijedno stvorenje nema svoje bivstvovanje, pošto njegovo bivstvovanje zavisi od prisutnosti Boga. Kada bi se Bog odvratio od stvorenja za trenutak, ona bi bila svedena na ništa".

Ekhart, spekulativni mistik, u Božjoj transcendenciji vidi vrhunsko mistično sjedinjenje sa Bogom gde Um shvata Boga kao istinu, a volja kao Dobro, pa ipak suština duše ujedinjeno sa Bogom je kao esse. O mistično postignutom jedinstvu između Boga i duše Ekhart izjavljuje "Bog i ja smo jedno. Znanjem uzimam Boga u sebe, ljubavlju ulazim u Boga..... Ako ja hoću spoznati Boga neposredno i bez slike i bez lika, onda Bog mora postati upravo ja, a ja upravo on, tako potpuno jedno da ja delujem s njim".

Mističko iskustvo, kao vrhunac religioznog iskustva u odnosu na konverzije i/ili obraćenja na osnovu psiholoških analiza Vladeta Jerotić uočava sledeće razlike:

- 1) Obraćenje (preobraćenje) od nevernog stvara vernog, ili pripadnika jedne religije ili hrišćanske veroispovesti prevodi u drugu, dok mistička ekstaza vernog dovodi u neposredno doživljavanje Boga.
- 2) Obraćenje (preobraćenje) ili konverzija označava saznanje smisla transcendentne stvarnosti koja se može pojmovno izraziti, dok mistička ekstaza prevodi mistika u Božanstvo bez mogućnosti da se ono logički iskaže.
- 3) Konverzija ne izvodi konvertita iz sveta, dok je mistik u ekstazi, za neko vreme, napustio iskustveno postojanje i kao da ne živi u svetu.
- 4) Zajednička je kod obojice potreba za moralnim usavršavanjem.

Gustav Jung nalazi da "esse in anima" jeste psihološka činjenica, o kojoj jedino treba rešiti da li se jedared, više puta ili univerzalno pojavljuje u ljudskoj psihologiji. Činjenica koja se naziva Bog i formuliše kao najviše dobro znači, kao što već termin pokazuje, najvišu duševnu vrednost, predstavu kojoj se dodeljuje ili joj faktički pripada najviši i najopštiji značaj s obzirom na odredjenje našeg delanja i našeg mišljenja. U jeziku analitičke psihologije pojam o Bogu pojavljuje se zajedno s onim kompleksom predstava koji ujedinjuje u sebi najviši zbir onoga što zovemo libido (psihička energija). (Psihološki Tipovi)

Za Junga, stvaranje simbola, koje proizilazi iz stanja pobožnosti, jeste opet jedan od onih religioznih kolektivnih fenomena koji nisu vezani za individualnu obdarenost. Što je veća disocijacija svesnog stava od individualnih i kolektivnih sadržaja nesvesnog, utoliko su veća i štetna, čak i opasna, ometanja ili pojačavanja sadržaja svesti nesvesnim. Simbol živi zadržavanjem izvesnih libidnih oblika i sa svoje strane ponovo utiče na zadržavanje tih libidnih oblika. Razrešavanje simbola znači isto što i oticanje libida neposrednim putem, ili bar s jednom gotovo nesavladivom prinudjenošću ka neposrednoj primeni.

Ekhartov odnos konačnog bića prema Bogu i odnos ljudske duše prema Bogu Jung sagledava kao relativnost božiju, shvatanje po kojem Bog ne postoji apsolutno, odrešen od ljudskog subjekta i s onu stranu svih ljudskih uslova, nego po kome je on u izvesnom smislu zavisao od ljudskog subjekta, te postoji uzajamna i neizbežna veza između čoveka i Boga, tako da se, s jedne strane, čovek može razumeti kao funkcija Boga, a, s druge strane, Bog kao psihološka funkcija čoveka. Nagomilavanjem libida oživljuju se slike što ih kolektivno nesvesno poseduje kao latentne mogućnosti, a među njima se nalazi slika Boga, ono utiskivanje koje je od praiskonskih vremena kolektivni izraz za najjače i najneuslovnije uticaje nesvesnih libidnih koncentracija na svest. Po Jungovoj koncepciji kolektivno nesvesno je kao talog iskustva a

istovremeno i kao a priori talog, slika sveta koja se formirala tokom eona. U ovoj slici su se tokom vremena uobličile izvesne crte, takozvani arhetipovi ili dominante. Oni su vladari, bogovi, slike dominirajućih zakona i principa prosečnih pravilnosti u protoku slika, koje duša doživljava stalno iznova. (O psihologiji nesvesnog) Arhetipovi, nesvesni, filogenetski nasledjeni engrami psihe, po Jungu postoje, i to kako u snovima, fantazijama, vizijama, u umetničkom stvaralastvu tako i u sumanutim sadržajima i halucinacijama duševno bolesnih. Ti nevidljivi koreni svesti, u svojoj bipolarnoj strukturi, nose u sebi kako tamnu tako i svetlu stranu. Arhetip u suštini predstavlja nesvestan sadržaj koji se putem njegovog osveščivanja i prihvatanja menja i to uvek u onom značenju koje mu daje individualna svest u kojoj iskrsava. (Arhetipovi i kolektivno nesvesno).

Jung objašnjava: "Duševno biće je živo biće. Duša je ono živo u čoveku, ono što živi samim sobom i što prouzrokuje život, zato je Bog Adamu udahnuo život da bi živeo.... Imati dušu jeste smeli poduhvat života, jer duša je demon koji daje život, koji igra svoju viljenačku igru ispod i iznad ljudske egzistencije, pa je on stoga unutar dogme ugrožen jednostranim kaznama i umirivan blagoslovima koji daleko prevazilaze moguće ljudske zasluge. Nebesa i pakao sudbina su duše, a ne čoveka gradjanina koji u svojoj golotinji i stidljivosti ne bi znao baš ništa da počne sa sobom u nebeskom Jerusalimu".

Za Ekhearta Božje transcendentno biće je neiscrpno, "Ako čovek ljubi Boga, on onda Bogom postaje. U ljubavi koju čovek daruje nema dvoje, nego Jedno i sjedinjenje, i u ljubavi sam više Bog nego što sam u samome sebi. Prorok govori: "Ja sam kazao, vi ste bogovi i deca Svevišnjega". (Psalmi 81,6). Ovakvo gledanje na Boga kao psihodinamičko stanje objašnjava i Jungovu zadivljenost Ekheartovim učenjem gde kaže: "Ekheart je stran hrišćanskom osećanju grešnosti, a zanima nas njegovo unutrašnje osećanje srodstva sa Bogom. Mora da se u Ekhearta dogodilo sasvim izvanredno povišenje duševne vrednosti kada se mogao uzdići do tako reći čisto psihološkog, dakle relativnoga shvatanja boga i njegova odnosa prema čoveku"

Dušu, psihološki sadržaj u okviru granica svesti, Jung definiše, s jedne strane, kao vezu prema nesvesnom, a, s druge strane i kao personifikaciju nesvesnih sadržaja. Za Majstor Ekhearta, duša ima iste osobine kao i božanstvo: „Duša je napravljena između jednoga i dvoje. Jedno je večnost koja se uvek drži jedinom i jednolika je. Dvoje, međutim jeste vreme, koje se menja i množi. Duša u višim moćima dodiruje večnost, to jest Boga, nižim moćima ona dodiruje vreme.“ Jung naglašava da glavni odnos koji pri tome postoji između duše i blaženstva je da se „božji libido, projektovana nadvrednost, sazna kao projekcija..... i time nastaje povišeno osećanje života, novo zadovoljstvo. Bog najviši intezitet života, nalazi se onda u duši, u nesvesnom.“ Bog postaje autonomni psihološki kompleks, uvek samo delimično svestan jer se on samo uslovljeno asocira sa Ja. Šest vekova pre definisanja pojmova individualno nesvesno i kolektivno nesvesno Ekheart govori o sadržajima koji se spuštaju svesti: "Kad bi duša mogla sasvim da spozna Boga, kao što to andjeli mogu, ona nikada ne bi došla u telo. Kada bi mogla da spozna bez sveta, svet nje radi ne bi nikada bio stvoren. Svet je radi nje dovršen da bi se duševno oko vežbalo i jačalo kako bi moglo da se izdrži božansko svetlo." Pojedini mogu biti delovi višeg i složenijeg individuuma, tako da su mogući različiti stupnjevi individualnosti. Iz složenosti čovečijeg duha po Ekheartu sledi: "Višim moćima duša dodiruje Boga; po njima, ona biva oblikovana prema Bogu, Bog je oblikovan prema samom sebi i ima svoju sliku od sebe, a ni od koga drugog."

Ekheart zove dušu i slikom Boga definišući tri više duševne moći: "prva je saznanje, druga je irascibilis – uzletna moć, treća je volja". Proces individualizacije, sazrevanja i ucelovljenja počinje saznanjem." Kad se duša preda saznanju prave istine, jednostavne moći u kojoj saznavamo Boga, onda se duša zove svetlo. A Bog jeste svetlo, duša se sjedinjuje sa Bogom, kao svetlo sa svetlom. Tada se zove svetlo vere, a to je bogoslovna vrlina. A kuda duša ne može da dospe sa svojim čulima i moćima, onamo je nosi ta vera." Beskrajno stvaralačko trajanje, spasenje i uzvišenje se ostvaruju uzletnu duševnu moć: "Njeno je delanje baš posebno da teži prema gore. Kao što je oku svojstveno da vidi likove i boje, i kao što je uhu svojstveno da sluša slatke zvuke i glasove, tako je duši svojstveno da ovom moći neprestano za višim teži, ako se međutim osvrće u stranu, ona se odaje oholosti, a to je greh. Ona ne može da podnese ni da Bog bude iznad nje, ako on nije u njoj i ako njoj nije jednako dobro kao i njemu, ona ne može da se smiri." Upotpunjavanje individualne ličnosti, osveščivanjem i integracijom nesvesnih delova psihe dovršavamo arheologiju nesvesnog i pronalazimo Jastvo: "Treća moć jeste unutrašnja volja koja je okrenuta Bogu kao lice u božansku volju, pa iz Boga u sebe crpe ljubav. Tu duša privlači Boga, a Bog privlači dušu, i to se zove božanska ljubav, a i to je bogoslovna vrlina. Božansko blaženstvo počiva na tri stvari: i to na spoznaji kojom on (Bog) sam sebe bezgranično saznaje, drugo – na slobodi u kojoj on ostaje neobuhvaćen i prisiljen od celog svog stvaranja, te (konačno) na savršenoj dovoljnosti u kojoj je on

dovoljan samome sebi i svakom stvorenju. Na tome počiva i savršenost duše: na saznanju i na poimanju da je ona zahvatila Boga i na sjedinjenju i savršenoj ljubavi.”

Dinamička slika sveta u teoriji struna – Brian Green, kao i dinamička slika duše sa voljom kao težištem i središtem odnosa su pravac i prostornost, istorija i priroda, sudbina i kauzalitet u slici Elegantnog sveta. Usavršavanje našeg Jastva, moralni rad na našem Jastvu, opravdanjem našeg Jastva verom i dobrim delima, poštovanje prema Ti u našem bližnjem radi sopstvenog Ja i radi svoga blaženstva “Bićemo potpuno u Boga preoblikovani i preobraženi” (2 Korinćani 3, 18).

16

KAKO SLUŠANJE MUZIKE UTIČE NA SRCE?

Dušan Bastać, Mila Bastać,

INTERNISTIČKA ORDINACIJA "DR BASTAĆ", ZAJEČAR

Opšte je prihvaćeno saznanje da slušanje prijatne muzike poboljšava subjektivni osećaj delujući preko autonomnog nervnog sistema dovodeći do snižavanja srčane frekvence i krvnog pritiska. Uticaj muzike na zdravlje ljudi je odavno poznat, još od antičkog doba i Pitagore, koji je muziku koristio u svakodnevnom lečenju. Muzikoterapija se danas koristi u psihoterapiji, kardiovaskularnoj rehabilitaciji i mnogim drugim granama medicine. Međutim, muzika i umetnička i popularna se kao kategorija drastično razlikuje po stilskim pravcima, ritmu, tempu, frekvenciji tonova ili tonalitetu a svaka može po intenzitetu biti tiha, umerena, jaka i prejaka. Ne prija svima muzika istog tonaliteta, tempa, ritma i frekvence. Bolesnici koji imaju šećernu bolest ne mogu da čuju visoke tonove zbog promena na nervnim završecima i zato im prija muzika niskih tonova. Kod nas je kardiolog P.Mitrović ispitivao dve grupe po 370 srčanih bolesnika posle infarkta miokarda. Prvoj grupi je puštana njihova omiljena muzika po njihovom izboru: dve trećine su slušale pop muziku, staru ili novu narodnu a čak jedna trećina pacijenata je slušala komercijalni džez i klasičnu muziku. Drugoj grupi je emitovana muzika za koju su rekli da je ne vole. Tu nije bio toliko važan izvođač kao izvođač, ni zvuk ili glas, koliko su žanr, tempo i tonalitet. Dejstvo prijatne muzike oslobadja hormone "zadovoljstva i sreće": serotonin i endorfin i onda pritisak i frekvencija pulsa padaju kao što deluje vesela, razigrana Mocartova muzika, dok Van Betovenova dramatična muzika podiže pritisak i povećava frekvenciju pulsa. Ono što je iznenadilo jeste podatak da i ljudi koji vole narodne pesme dobro reaguju na Mocarta ili Baha. U metanalizi većeg broja studija Bradt i Dileo su našli da slušanje prijatne ili omiljene muzike daje umereni benefit kod bolesnika sa ishemičnom bolešću srca na arterijski krvni pritisak, srčanu frekvenciju, broj respiracija i smanjenje anksioznosti i bolova, ali su rezultati ipak inkonzistentni. U jednoj studiji, sušajući muzičke kompozicije od po 4 minuta, koje su činile kompozicije Van Betovena, Vivaldija, the Red Hot Chili Peppers, rege, dodekafonska orkestarska dela i tehno muziku, nije pokazana razlika na kardiovaskularne parametre muzičkog pravca, već samo tempo muzike. Brza muzika, bilo klasična ili tehno dovodila je do skoka pritiska, frekvencije pulsa i disanja uz redukciju senzitivnosti baroreceptora. Muzika sporog tempa, bilo klasična ili rege izazivala je signifikantan pad srčane i respiratorne frekvence i pritiska u odnosu na bazalnu vrednost. Okada i saradnici su uporedili incidenciju neželjenih događaja između dve grupe sa hroničnom srčanom insuficijencijom (HSI) od koje je prva (MT) najmanje jednom nedeljno slušala 45 minuta prijatne muzike a druga (N-MT) ne, uz odgovarajuću medikamentoznu terapiju. Interleukin-6 (IL-6), adrenalin i noradrenalin su u MT grupi signifikantno redukovani nego u N-MT grupi. Neželjeni događaji u HSI su signifikantno redji u MT grupi ($p < 0,05$). U zaključku muzikoterapija dobro odabranom prijatnom muzikom, sporim tempom i odgovarajućim muzičkim stilom se snižava krvni pritisak, frekvenciju srca i respiracije, anksioznost, interleukin-6 i kateholamine u serumu a pojačava parasimpatičku aktivnost i poboljšava varijabilnost srčane frekvence (HRV).

17

KROZ CRTEŽ DO DUŠE DETETA*Vlatković Zoranka (1), Repac Marija (2), Lukić Ivan (3)*

(1) DOM ZDRAVLJA ŽITIŠTE, (2) PRIRODNOMATEMATIČKI FAKULTET NOVI SAD-STUDENT,

(3) SPEC. ORDINACIJA SPORTREHAMEDICA-ZRENJANIN

U okviru likovnog konkursa "Hoću vitamin-neću nikotin" za decu osnovnih škola sa teritorije opštine Žitište izdvojen je crtež deteta starog devet godina iz hraniteljske porodice sa zdravstvenim problemom poremećaja rasta. Konkurs je bio anonim. Žiri su sačinjavali zdravstveni radnici te su ovaj rad izdvojili zainteresovani da analiziraju crtež I dete.

Proučavanjem dečjeg likovnog stvaralaštva ustanovljeni su izvesni razvojni stadijumi, odnosno faze. Njihov broj i vreme trajanja ne definišu isto svi istraživači koji su se bavili proučavanjem dečjeg likovnog stvaralaštva. Neki autori navode tri, drugi četiri pet ili šest stadijuma i daju im različite nazive. Bilo kako da su stadijumi razvrstani i nazvani, svi se autori slažu da oni postoje. Istraživač Žorž-Anri Like (Georges-Henri Luquet) ove stadijume naziva "realizmom". On to čini sa pravom, jer se likovno stvaralaštvo dece može posmatrati kao njihov realizam, pošto ona u svojim prikazima polaze od sebe, od svog viđenja ili doživljavanja, bez obzira na objektivnu stvarnost.

Like je naveo četiri osnovna stadijuma:

1. slučajni realizam / prvi dečji crteži / žvrljanje (do treće godine)
2. neuspeli realizam / punoglavci (od treće do pete godine)
3. intelektualni realizam (od pete do devete godine)
4. vizuelni realizam (od devete godine)

Na našem crtežu dominiraju plava, crna, roza boja a linije su izdužene, crtež je bez detalja, potez prenatravan na pojedinim mestima papir je probušen.

Analizom ovih detalja shvatili smo da se radi o detetu koje ovim crtežom ispoljava agresivnost, bojažljivost, nesigurnost, želju za pažnjom i ljubavlju. Dete emotivno nestabilno, ranjivo i hirovit.

Na dodeli nagrada za najbolje autore ovaj rad smo pohvalili dodeli simboličan poklon i bili srećni zbog deteta koje se obradovalo jer do sada nikada nije pohvaljivano. Crtež se nalazi na sju Doma zdravlja Žitište a dete ga stalno pokazuje svojim lekarima u Kliničkom centru Srbije kada ide na terapiju i kontrole. U analizi i interpretaciji dečjeg crteža dolazi se do mnogih saznanja o razvoju deteta, počev od toga da li njegov crtež odgovara uzrastu vršnjaka; ako ima odstupanja, na kom planu se najviše manifestuje.

18

JEFIMIJA ŽIVOT I DELO*Violeta Simić,*

GIMNAZIJA ZAJEČAR

Jefimija zauzima posebno mesto u srpskoj srednjovekovnoj književnosti. Iza sebe je ostavila tri rada koja su uzradjena u materijalu. U ovom izlaganju biće predstavljeni njen život koji je bio obeležen dvema velikim porodičnim nesrećama, uloga koju je imala u misiji zajedno sa kneginjom Milicom, zapažanja njenih savremenika o njenoj ličnosti kao i prikaz sva tri dela. Karakterističan način interpretacije odanosti, zahvalnosti, ljubavi i bola trebalo bi da prepoznaju i današnji čitaoci.